

Sygn. akt I ACa 694/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jacek Nowicki
Sędziowie:	SA Bogdan Wysocki /spr./ SA Mariola Głowacka
Protokolant:	st.sekr.sąd. Sylwia Stefańska

po rozpoznaniu w dniu 19 września 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **Stowarzyszenia (...) w P. działającego na rzecz K. B.**

przeciwko **(...) Spółce Akcyjnej w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 16 kwietnia 2013 r., sygn. akt I C 243/12

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2700 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.**

/-/ M. Głowacka /-/ J. Nowicki /-/ B. Wysocki

sygn. akt I ACa 694/13

UZASADNIENIE

Powód Stowarzyszenie (...) z siedzibą w P. działając na rzecz K. B. wystąpił z pozwem przeciwko **pozwanemu (...) S.A. z siedzibą w W.**, w którym domagał się: zasądzenia od pozwanego na rzecz K. B. kwoty 110.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 lipca 2011 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze zasądził od pozwanego na rzecz K. B. kwotę 110.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 16 lipca 2011 r. do dnia zapłaty (pkt 1), zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 2), zasądził od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa Sąd Okręgowy w Zielonej Górze kwotę 6.328,36 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych (pkt 3).

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i wnioski.

5 września 2003 r. rodzice K. A. K. i M. B., podróżując samochodem marki F. doznali śmiertelnych obrażeń ciała wskutek wypadku komunikacyjnego, którego sprawcą był J. W., kierujący samochodem marki M..

K. B. był jedynym dzieckiem pochodzącym ze związku (...). Stanowili oni zgodną, normalnie funkcjonującą rodzinę. W chwili wypadku K. B. miał 17 lat i był uczniem drugiej klasy liceum ogólnokształcącego. Mieszkał z rodzicami w S..

Samochód sprawcy wypadku był ubezpieczony u pozwanego.

K. B. o powyższym zdarzeniu dowiedział się od swojej cioci i wujka. Wiadomość o śmierci ukochanej matki i ojca była dla niego ogromnym ciosem. Stracił on w wypadku drogowym najbliższe mu osoby, na które zawsze mógł liczyć. Był on bardzo mocno związany ze swoimi rodzicami, zawsze mógł liczyć na ich wsparcie, dobrą radę. Rodzice bardzo o niego dbali, czuł się szczęśliwym dzieckiem.

Po śmierci rodziców K. B. zaopiekowała się siostra jego matki i jej mąż, u których mieszkał przez cztery lata. Ze względu na przeżytą traumę korzystał on wówczas z pomocy psychologa, zażywał tabletki uspokajające. Stał się osobą zamkniętą w sobie, unikającą kontaktu z otoczeniem. Dwukrotnie podejmował studia na wyższej uczelni, ale z uwagi na stan emocjonalny, przerywał naukę.

Bezpośrednio po wypadku występowały u K. B. zaburzenia adaptacyjne w postaci reakcji żałoby. Są to zaburzenia depresyjne, które były związane u K. B. ze śmiercią rodziców. Występowały u niego zaburzenia snu, łaknienia, obniżenie nastroju, obawy o przyszłość, unikał ludzi, miał kłopoty ze skupieniem, a przez to z nauką.

Powyższe zaburzenia stopniowo przerodziły się u niego w trwałe zmiany osobowości po utracie bliskich – rodziców.

K. B. – jako młoda osoba, w ciągu jednego dnia stracił w wypadku drogowym oboje rodziców. Takie zdarzenie należy traktować jako bardzo poważną traumę psychiczną. Występujące u niego zaburzenia – trwałe zmiany osobowości po utracie osób bliskich można porównać w pewnym zakresie do zaburzeń o charakterze psychotycznym, ponieważ skutki w życiu codziennym obu tych zaburzeń są zbliżone. Zaburzenia występujące u K. B. powodują jego wycofanie się z życia społecznego, towarzyskiego, ograniczają jego funkcjonowanie do wykonywania podstawowych obowiązków życia codziennego.

Jego aktywność ograniczona jest do grona najbliższych osób. Nie interesuje się on sprawami, które nie dotyczą jego samego lub jego najbliższego otoczenia. Jego aktualne kontakty towarzyskie są znacznie ograniczone. Ujawnia on tendencje izolacyjne, ma poczucie wyobcowania, doświadczenia pustki, beznadziejności. Towarzyszy mu duże poczucie straty, krzywdy, ale też winy za śmierć rodziców. Utrata dwóch najbliższych osób w sposób znaczący wpłynęła na zachwianie się u niego poczucia bezpieczeństwa, ufności. Aktualnie ujawnia się to w braku planów K. B., celów na przyszłość. Jego relacje interpersonalne są płytkie i mało satysfakcjonujące. Jest osobą wycofaną, mało aktywną, z tendencjami introwertywnymi.

Występujące u K. B. zaburzenia się powodem występującego u niego trwałego uszczerbku na zdrowiu w wysokości 20%.

Obecnie K. B. pracuje zawodowo, jest osobą samotną. Bardzo często odwiedza grób rodziców. W dalszym ciągu ma wahania nastrojów, nie umie się wypowiedzieć, wyzalić i rozmawiać o swoich problemach.

K. B. już na początku 2004 r. zwrócił się do pozwanego o wypłatę na jego rzecz kwoty 50.000 zł. Pozwany przyznał mu kwotę 20.000 zł tytułem odszkodowania z powodu śmierci matki oraz zwrócił koszty pogrzebu.

Następnie przed Sądem Rejonowym w Świebodzinie toczyła się sprawa z powództwa K. B. przeciwko pozwanemu o zapłatę.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2006 r. Sąd Rejonowy w Świebodzinie, zasądził od pozwanego na rzecz K. B. kwotę 30.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie jego sytuacji życiowej.

K. B. otrzymał ostatecznie od pozwanego tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie jego sytuacji życiowej kwotę 35.000 zł z powodu śmierci matki i 15.000 zł z powodu śmierci ojca.

Pismem z dnia 6 czerwca 2011 r. pełnomocnik K. B. wezwał pozwanego (...) do zapłaty na jego rzecz kwoty 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia za jego cierpienia psychiczne po śmierci A. K. i M. B..

Pozwany nie wypłacił żądanej kwoty.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości.

W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. (zob. uchwałę SN z dnia 22 października 2010 r., sygn. akt III CZP 76/10, a także uchwałę SN z dnia 13 lipca 2011 r. sygn. akt III CZP 32/11). Taka sytuacja miała miejsce w sprawie, gdyż na skutek deliktu doszło do śmierci A. K. i M. B..

Dodanie art. 446 § 4 k.c. nie jest jedynie wyrazem woli ustawodawcy potwierdzenia dopuszczalności dochodzenia zadośćuczynienia na gruncie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie tego przepisu, lecz, jest również dokonaniem zmiany w ogólnej regule wynikającej z art. 448 k.c. przez zawężenie kręgu osób uprawnionych do zadośćuczynienia. Bez wprowadzenia art. 446 § 4 k.c., roszczenia tego mógłby dochodzić bowiem każdy, a nie tylko najbliższy członek rodziny. Przepis ten ułatwia również dochodzenie zadośćuczynienia, gdyż umożliwia jego uzyskanie bez potrzeby wykazywania jakichkolwiek innych – poza w nim wymienionych – przesłanek, a jednocześnie wzmocnia wykładnię art. 446 § 3 k.c., wiążąc funkcję tego przepisu wyłącznie z ochroną majątkową. Po wprowadzeniu art. 446 § 4 k.c. podstawę dochodzenia zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przed dniem 3 sierpnia 2008 r. w następstwie naruszenia deliktem dobra osobistego w postaci szczególnej więzi rodzinnej, łączącej osobę zainteresowaną ze zmarłym, stanowi art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. Prawu polskiemu nie jest znany wyczerpujący katalog dóbr osobistych, a obecnie, w świetle dorobku literatury i judykatury, nie budzi wątpliwości pogląd, że podlegają ochronie dobra osobiste niewymienione w art. 23 k.c., takie jak chociażby właśnie szczególna więź emocjonalna istniejąca pomiędzy członkami rodziny. W tej sytuacji przyjąć trzeba, że więź dziecka z rodzicami istniejąca w prawidłowo funkcjonującej rodzinie, zasługuje na status dobra osobistego, podlegającego ochronie przewidzianej w art. 24 § 1 k.c., a spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c.

Zatem zdarzenie z dnia 5 września 2003 r., na skutek którego K. B. stracił rodziców – naruszyło jego dobro osobiste, w postaci więzi syna z ojcem i z matką.

Zgodnie z art. 448 k.c. w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.

Mając na uwadze powyższe w ocenie Sądu K. B., za naruszenie jego dóbr osobistych w postaci więzi pomiędzy synem a matką i między synem a ojcem, należyne jest zadośćuczynienie w wysokości 110.000 zł, które w pełni zrekompensuje

jego straty moralne. Zasądzona kwota jest adekwatna do rozmiarów krzywdy i stanowi odczuwalną majątkowo wartość. K. B. otrzymał już od pozwanego odszkodowanie z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej w łącznej kwocie 50.000 zł. Jednakże kwota ta nie dotyczyła doznanych przez K. B. cierpień, lecz pogorszenia się jego sytuacji życiowej (materialnej). Podstawę wypłacenia tej kwoty stanowił art.446 § 3 k.c.

Odsetki sąd zasądził od 16 lipca 2011 r. tj. zgodnie z żądaniem pozwu.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od wyroku złożył pozwany, zaskarżył go w całości. Pozwany zarzucał rozstrzygnięciu naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że może on stanowić podstawę przyznania powodowi zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę wywołaną śmiercią rodziców. Wskazując na te zarzuty pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania.

Powód wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Ustalenia faktyczne sądu I instancji nie budzą wątpliwości i nie są kwestionowane w apelacji.

Sąd ustalenia te Sąd Apelacyjny przyjmuje za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Nie doszło natomiast do naruszenia wskazywanych w apelacji przepisów prawa materialnego, tzn. art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc.

Rzeczywiście, przed wejściem w życie przepisu art. 446 § 4 kc, tj. przed dniem 3 sierpnia 2008r, kontrowersyjne było zagadnienie istnienia prawa do żądania zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie przepisu art. 448 kc z tytułu śmierci osoby bliskiej wskutek skierowanego przeciwko niej czynu niedozwolonego.

Z jednej strony w orzecznictwie i doktrynie wskazywano na świadome ograniczenie przez ustawodawcę, poprzez wyeliminowanie z kodeksu cywilnego konstrukcji przewidzianej poprzednio w art. 166 kodeksu zobowiązań, prawa do żądania zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę wyłącznie do osoby bezpośrednio poszkodowanej czynem niedozwolonym (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lipca 1969r w spr. I CR 116/69, OSNCP, z. 5 z 1970r, poz. 87, z dnia 7 listopada 1984r w spr. II CZ 402/84, LEX nr 8645, z dnia 13 października 1987r w spr. IV CR 266/87, OSNCAP, z. 9 z 1989r, poz. 142, z dnia 25 września 1997r w spr. I CKU 107/97, „Prokuratura i Prawo”, nr 1 z 1998r, str. 30, A. Szpunar, „Wynagrodzenie szkody wynikłej wskutek śmierci osoby bliskiej”, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz, 2000r, str. 57 – 62 itp.).

Z drugiej jednak strony zwracano w orzecznictwie uwagę, że niewątpliwie śmierć poszkodowanego rzutuje ujemnie na sferę przeżyć osób mu bliskich, stanowiąc ingerencję w ich dobra osobiste, w szczególności prawo do więzi osobistej (szczególnie rodzinnej) ze zmarłym.

Na tym tle wyrażano pogląd, że osobom bliskim, niezależnie od świadczenia stricte majątkowego, o jakim mowa w przepisie art. 446 § 3 kc, może być także przyznane zadośćuczynienie za krzywdę na podstawie przepisów art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 grudnia 2007r w spr. I ACa 1137/07, POSAG, nr 1 z 2008r, str. 50-55, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2008r w spr. II CSK 459/07, LEX nr 950430).

Ostatecznie w judykaturze przesądzono, że także przed dniem 3 sierpnia 2009 pokrzywdzeni w związku ze śmiercią osoby bliskiej nie byli pozbawieni tego rodzaju ochrony i że podstawą do żądania zasądzenia od osoby odpowiedzialnej stosownego zadośćuczynienia były w tym okresie przepisy art. 24 § 1 kc w zw. z art. 448 kc (zob. np. uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 22 października 2010r w spr. III CZP 76/10, LEX nr 604152 oraz z dnia 13 lipca 2011r w spr.

III CZP 32/11, OSNC, z. 1 z 2012r, poz. 10, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010r w spr. IV CSK 307/09, OSP, nr 2 z 2011r, poz. 15 itp.).

Sąd Apelacyjny w pełni akceptuje wykładnię przepisów prawa oraz argumentację, przedstawioną w ostatnio wymienionych orzeczeniach.

Prawo do życia w rodzinie oraz związanego z nim utrzymywania więzi osobistych i emocjonalnych z członkami rodziny należy zaliczyć do kategorii podlegających ochronie dóbr osobistych w rozumieniu przepisu art. 23 kc.

W związku z tym naruszenie tego dobra, polegające na spowodowaniu śmierci osoby bliskiej skutkuje odpowiedzialnością na zasadach ogólnych, wynikających z art. 24 kc.

Oznacza to także prawo do żądania przez osoby bliskie zmarłemu przyznania zadośćuczynienia na podstawie przepisów art. 24 § 1 zd. 3 kc w zw. z art. 448 kc.

Z kolei skarżący nie stawia zarzutu, aby przyznane powodowi świadczenie było rażąco wygórowane.

Z tych przyczyn na podstawie przepisu art. 385 kpc oraz powołanych wyżej przepisów prawa materialnego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie 1 sentencji wyroku.

O należnych stronie powodowej kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono (punkt 2 wyroku) na podstawie przepisów art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc, przy uwzględnieniu § 2 ust. 1 i 2 oraz § 12 ust. 1 pkt. 2) w zw. z § 6 pkt. 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz. U z 2013r, nr 490.).

/-/ B. Wysocki /-/ J. Nowicki /-/ M. Głowacka